

Sosyal Hizmet Araştırma ve Uygulamalarında Odak Grup Tekniğinden Yararlanma

Benefitting from Focus Group Technique in Social Research and Practice

Büşra USLU AK

Toplum Merkezleri ve Yerel İnisiyatifler Projesi, Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu, Ankara, Türkiye

ÖZ

Sosyal hizmet bağlamında, çeşitli sosyal araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Nicel, nitel veya karma araştırma yöntemleri ile anketlerden eylem araştırmalarına kadar genişletilmiş bir yelpazede birçok veri toplama tekniğinden yararlanılabilir. Bu çalışmanın amacı, bu geniş araştırma tekniği yelpazesinden olan odak grup görüşmeleri tekniği hakkında olup, sosyal hizmet uzmanları ve araştırmacıları için sosyal hizmet araştırma ve uygulamalarında destek olacağı düşünülen çerçeve bilgiyi sunmaktır. Bu bağlamda, odak grup tekniğinin ne olduğu, planlama ve uygulamanın nasıl olması gerektiği ile ilgili alanyazın taraması sunulmuştur. Bunun yanında, odak grup görüşmelerinde veri toplama ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiş olup, odak grup görüşmelerinin avantaj ve dezavantajları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hizmet araştırması, odak grup tekniği, odak grup görüşmeleri

ABSTRACT

Various social research methods can be used in the field of social work. In this context, many data collection methods can be used in an expanded range from quantitative, qualitative or mixed research approaches and from questionnaires to action research. The aim of this study is to present the focus group interview technique, which is one of this wide range of research techniques, and to provide framework that is thought to support social work professionals and researchers in their research and practice. In this context, a literature review on focus group technique, its planning and implementation have been presented. In addition, information on the collection and the analysis of data from focus group interviews has been included. Finally, the advantages and disadvantages of focus group interviews have been discussed.

Keywords: Social work research, focus group technique, focus group interviews

Giriş

Araştırma yapmak, sosyal hizmet disiplini için çok önemli bir unsurdur. Sosyal hizmet bünyesinde yapılan araştırmalar, sosyal hizmet uzmanları açısından son derece önemli bir kaynak olmalarının yanında pek çok örnekte bu önemlerini kanıtlamışlardır (Krysyk & Finn, 2010). Sosyal hizmet araştırmasına özgü olan en önemli unsurlardan biri, araştırmanın amaçlarının bireylerin ve grupların sosyal koşullarını iyileştirmekle ilgili olmasıdır. Bununla birlikte sosyal hizmet araştırmasının gayesi, bilgiyi uygulamalı olarak ortaya koymaktır; yani bahse konu araştırmayı, sosyal hizmet bünyesindeki uygulamaları biçimlendirecek bir bilgi aracı olarak kullanmaktır (Krysyk & Finn, 2010). Sosyal hizmet uzmanları, çeşitli sosyal sorunları çözmede olumlu yönde değişimi amaçlamaktadırlar. Bu nedenle araştırmayı doğru bilgiye ulaşma yolu olarak kullanmak, sosyal hizmet uygulamasının istendik etkiyi yaratıp yaratmadığına, bu etkinin olumlu olup olmadığına, gerekli etkilere ne zaman ve nasıl ulaşılacağına dair bir değerlendirme sağlar. Sosyal hizmet araştırması, müracaatçıların veya toplulukların ihtiyaçlarını anlamak; sosyal politikaların etkilerini değerlendirmek veya belirli sorunları çözmek gibi amaçlarla sosyal hizmet programlarının, uygulamalarının, müdahalelerinin değerlendirilmesi veya iyileştirilmesi için geçerli bilimsel temeli sağlamayı amaçlar (Rubin & Babbie, 2010).

Sosyal hizmet bağlamında çeşitli sosyal araştırma yöntemleri kullanılması mümkündür. Nicel, nitel veya karma araştırma yaklaşımları ile anket araştırmalarından eylem araştırmalarına kadar genişletilmiş bir yelpazede birçok veri toplama yönteminden yararlanılabilir. Bu çalışmanın amacı, bu geniş araştırma tekniği yelpazesinden biri olan odak grup görüşmeleri tekniği hakkında olup, sosyal hizmet uzmanları ve araştırmacıları için sosyal hizmet araştırma ve uygulamalarında destek olacağı düşünülen çerçeve bilgiyi sunmaktır.

Odak grupları başlangıçta “odaklanmış görüşmeler” veya “derinlemesine grup görüşmeleri” olarak nitelendirilmiştir. Radyo programlarına izleyicilerin tepkisini değerlendirmek için II. Dünya Savaşı'ndan sonra geliştirilmiştir (Stewart & Shamdasani, 1990). Başka bir kaynağa göre ise, odak grup görüşmeleri 1920'ler-

Geliş Tarihi/Received: 01.01.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 17.01.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Büşra USLU AK

E-posta: dr.busrausluak@gmail.com

Cite this article: Uslu Ak, B. (2022).

Benefitting from focus group technique in social research and practice. *Current Perspectives in Social Sciences*, 26(1), 9-14.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

de Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de sosyal bilimler araştırmalarında kabul görmüş ve yaygın olarak kullanılan bir toplama yöntemi olarak ortaya çıkmıştır (Morgan, 1998). Başlangıcı hakkında fikir birliği olmasa da uzun zamandır sosyal bilimciler, odak gruplarının, insanların bir konu hakkında belirli inançlara nasıl ve neden sahip olduklarını anlamada yararlı olduğuna ortak kanaat getirmişlerdir.

Odak grubu, belirlenmiş ya da odaklanılmış bir konuyla ilgili bilgi edinmek amacıyla grubu ve onun etkileşimini kullanan moderatör aracılığıyla bir araya getirilen, benzer ilgi veya karakteristiklere sahip olan etkileşim halindeki kişilerden oluşan grup olarak tanımlanabilir. Bunun yanında, Morgan (1998) bahse konu odak gruplarını eğitim seminerlerinden, komite toplantılarından, ortak karar alma ve fikir ortaklığı oluşturma oturumlarından, destek gruplarından, terapi seminerlerinden, halka açık organizasyonlardan ve açık topluluk toplantılarından ayırmanın altını özellikle çizmektedir. Kitzinger ve Barbour (1999) odak gruplarının, temel bileşeni olan araştırmacının bilgi üretmek için aktif olarak grup etkileşimini teşvik etmesi yönünden diğer görüşme tekniklerinden ayrılabilirliğini vurgulamıştır.

Odak grup, bir veya daha fazla moderatörün belirli konuya yönelik yapılandırılmış bir tartışmayı kolaylaştırdığı bir grup mülakatı türüdür aynı zamanda bir amaçlı bir grup görüşmesidir. Genel itibarıyla beş ila on arasında katılımcının kişisel ve toplu bakış açıları ve tecrübelerinin formüle edilmesine, tartışmasına ve iyileştirmesine olanak tanır. Odak gruplarının gayesi, öncelikle belirli insan grupları arasındaki tecrübe ve bakış açılarındaki farklılık ile benzerlikler hakkında bilgi toplamaktır. Odak grup yöntemi, sosyal hizmet araştırmalarında farklı biçimlerde kullanılabilir. Bunlara örnek olarak, proje veya programları geliştirme veya değerlendirmesi, sosyal hizmet ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, müracaatçı memnuniyetinin değerlendirilmesi, sosyal hizmet kurumunda çalışan personel için hizmet-içi eğitiminin tasarlanması, bir hedef gruptaki örneğin gençler için gönüllülük uygulamaları tasarlanması gösterilebilir (Krysiak & Finn, 2010; Linhorst, 2002).

Odak grup görüşme yönteminin uygulama aşaması, belirli hedefe ve bağlama göre farklılık gösterebilir. Odak grupları, yüksek düzeyde yapılandırılmıştan serbest akışa farklı yapılandırma dereceleriyle, görüşme kolaylaştırıcılığında fotoğraflar, farklı materyaller veya başka araştırma bulguları gibi farklı yönlendirmelerin kullanımıyla ve moderatörün görüşme esnasında pasif gözlemden aktif katılımına kadar farklılıklar gösterebilir.

Bir odak grubunda katılımcılar, odak grubun konusuyla ilgili belirli ortak özelliklere sahip oldukları için seçilirler. Moderatör, çalışmaya iştirak edenleri ortak bir fikir görüşüne varılmasına zorlamadan, birbirinden farklı algı ve bakış açıları teşvik eden hoşgörülü ve olumlu bir ortam yaratır (Krueger, 1988). Grup tartışması, algılardaki eğilimleri ve kalıpları belirlemek için ortak yönü bulunan katılımcılarla bir veya birkaç kez yapılabilir. Tartışmaların sistematik analizi, bir hizmetin odak grubu açısından nasıl anlaşıldığına dair ipucu ve görüşleri bünyesinde barındırabilir.

Linhorst (2002) odak grup görüşmeleri yönteminin kullanıldığı çalışmalar üzerine yaptığı bir meta-analiz çalışmasında odak grup yönteminin birçok akademisyen ve sosyal hizmet uzmanı tarafından refah hizmetlerinin yeniden şekillendirilmesi, HIV/AIDS vaka yönetimi sürecinin değerlendirilmesi, siyahi gençlik çeteleri ile sosyal hizmet müdahaleleri, çift ırklı kadınlar arasında ırksal kimlik gelişimi çalışmaları, düşük gelirli bireyler arasında gönüllülük çalışmaları ve ön-ergenlikte cinsel davranış çalışmaları gibi araştırma ve uygulamalarda kullanıldığını aktarmıştır.

Odak Grubun Planlanması

Araştırma modeli ve sorusu, odak grubunun nasıl oluşturulduğu hakkında rehberlik eder. İyi bir şekilde tasarlanmış olan odak grupları genelde bir ila iki saat arasında ve yukarıda belirtildiği üzere 5 ila 10 katılımcı içerir (Morgan, 1997). Bu aralığın mantığı odak grubu boyutunun, odak gruplarının yeterli katılımcı içermesi hedefinden kaynaklanmaktadır. Sağlanan bilgilerde çeşitlilik sağlanmalı fakat çok fazla sayılardan kaçınılmalıdır çünkü büyük gruplar, katılımcıların düşünceleri, görüşleri, inançları ve deneyimlerini paylaşmaktan çekince duyacakları bir ortam yaratabilir (Krueger, 1994).

Bir odak grup bir veya birden çok toplantıyı gerektirebilir. Benzer biçimde, farklı odak gruplarının sayısı da değişiklik gösterebilir. Ancak, birden fazla odak grubu kullanmak ya da aynı grupla birden fazla görüşme yapmak moderatörün veri doygunluğu derecesini değerlendirmesine olanak sağlayabilir. Moderatörle ilgili olarak ise Krueger (1994) odak grubun bir moderatör ekibine sahip olmasının ideal olduğunu belirtmiştir. Bu ekip normal şartlar altında bir moderatör ve bir yardımcı moderatör içermektedir. Moderatör görüşmeyi kolaylaştırmak, üyeleri konuşmaya teşvik etmek, aşırı konuşkan üyelerden ziyade diğerlerinin konuşmasına izin vermek ve tüm üyeleri katılmaya teşvik etmeden sorumludur. Çoğu durumda, moderatör grup katılımcılarına çeşitli sorular sorar. Ancak bunun yanı sıra moderatör, takım oluşturma egzersizi, beyin fırtınası egzersizi ve benzeri faaliyetlerden yararlanabilir veya katılımcılara uyarıcı bir materyal örneğin video klip gösterebilir ve onlardan buna yanıt vermelerini de isteyebilir. Yardımcı moderatörün sorumlulukları arasında ise ses veya video kaydı, not alma, grup toplantısı için elverişli bir ortam yaratma örneğin, geç gelenlerle ilgilenmek, herkesin bir sandalyesi olduğundan emin olmak, ikramlar için düzenleme yapmak, verilerin doğrulanmasını sağlamak ve veri analiz ve/veya yorumlamada moderatöre yardımcı olmak vardır (Krueger & Casey, 2000).

Odak gruplarının tasarımı ve uygulanması genellikle altı adımı içerir:

1. Odak grup için konuyu tanımlama;
2. İlgili katılımcı gruplarının belirlenmesi (Odak grupları tipik olarak bir tür amaçlı örnekleme stratejisi kullanır; hangi alt grupların dahil edilmesi gerektiğini bu aşamada belirlenmesi gereklidir);
3. Odak grup sırasında ele alınacak en dikkat çekici konuları listeleyen bir konu rehberi ve ihtiyaç halinde odak grubunu yürütme konusunda moderatöre talimatlar geliştirilmesi;
4. Moderasyon ekibini odak grubunun amacı, içeriği ve prosedürleri konusunda eğitmek;
5. Her odak grubu için katılımcıların etnik köken, cinsiyet veya kültürel olarak özel farklılıklarına göre ayrılmasını içerebilen koşulları dikkate alarak ilgili alt gruplardaki katılımcıları bilgilendirmek ve oturumları düzenlemek ve yürütmek;
6. Verilerin transkripsiyonu ve analizi. (Vaessen ve ark., 2020)

Odak Grup Tekniği ve Veri Toplama

Moderatör ve yardımcı moderatör tarafından alınan notlar, katılımcıların ses kayıtları gibi veriler odak grup görüşmesi sırasında toplanabilir. Odak grubu araştırmacıları, katılımcıların her birinin odak grup görüşmesi esnasında söylediklerini analizlerinde kullanır. Tüm bu veriler analiz edilebilir fakat analizin bitirilebilmesi için gereken zaman ve titizlik açısından fark yaratırlar. Transkript tabanlı analiz, verileri analiz etmede fazla titizliği ve yoğun zaman harcamayı gerektirir.

Bu yöntem, video kasetlerin ve/veya ses kayıtlarının transkripsiyonunu içerir. Krueger (1994), odak grubu toplantısı başına genellikle 50 ila 70 sayfa metinle transkripsiyonun neticelendiği belirtmektedir.

Bir odak grubundan gelen verileri analiz etmenin bir diğer yöntemi de kayıt tabanlı analizdir. Bu yöntemde araştırmacı odak grubunun kaydını dinleyerek kısaltılmış bir transkripsiyon oluşturur. Genel itibarıyla bu transkript, transkript tabanlı tam transkriptten çok daha kısadır. Bu tür bir analiz daha kolaydır çünkü araştırmacı, araştırma sorusu çerçevesinde ve yalnızca konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olan kısımları yazıya döker. Nota dayalı analiz, odak gruptan, bilgi alma oturumundan ve moderatör ya da moderatör yardımcılarından gelen herhangi bir özet yorumdan alınan notların analizini içermektedir. Odak grubu ses kaydına ve/veya videoya kaydedilmesine rağmen, kayıt öncelikle araştırmacının ilgisini çeken alıntıları doğrulamak için kullanılır. Son olarak, bellek temelli bir analiz en az titiz olandır çünkü moderatörün odak grubundaki konuşulanları hatırlamasını ve bunları raporlaştırmasını içerir.

Nitel Veri Analizi Teknikleri ile Odak Grup Verilerinin Analizi

Leech ve Onwuegbuzie'nin (2007, 2008) çerçeveleri, odak grup datalarının analizini yapmak amacıyla kullanılabilir bazı nitel analiz tekniklerini önermektedir. Özellikle odak grup verileri kapsamında uygulanan teknikler, sürekli karşılaştırma analizi, klasik içerik analizi, bağlam içinde anahtar kelimeler ve söylem analizidir:

Sabit karşılaştırma analizi: Glaser ve Strauss (1967) tarafından geliştirilen ve sabit karşılaştırma yöntemi olarak da bilinen bu analiz ilk olarak gömülü kuram (grounded theory) araştırmasında kullanılmıştır. Leech ve Onwuegbuzie'nin (2008) tartıştığı gibi, bahse konu analiz yöntemi, odak grubu verileri dâhil olmak üzere pek çok veri türünü analiz etmek amacıyla da kullanılabilir.

Sabit karşılaştırma analizi üç ana aşama içerir. İlk bölüm açık kodlama aşamasıdır. Bu aşamada veriler küçük birimlere bölünür. Araştırmacı bölünen birimlerin her birine tanımlayıcı ya da kod ekler. İkinci aşama veya eksenel kodlamada eklenen kodlar kategorilendirilir. Üçüncü ve son aşamada seçici kodlama yapılarak araştırmacı, bir ya da daha fazla tema geliştirir (Strauss & Corbin, 1998).

Aynı çalışmada birden fazla odak grup bulunduğunda, odak grup verileri sürekli karşılaştırma analizi yöntemiyle analiz edilebilir. Birden fazla odak grubunun veri analizi, temaların anlamlılığını değerlendirmek ve temaları rafine etmek için ek örnekleme yapıldığı zaman kuramsal örnekleme için yardımcı olur (Charmaz, 2000). Bu sayede araştırmacılar, bir gruptan toplanan temaların diğer gruplardan da ortaya çıkıp çıkmadığını incelemek amacıyla çeşitli grupları kullanabilir. Bu sayede, araştırmacının veri doyumuna ulaşmasına yardımcı olacaktır. Dolayısıyla, araştırmacıların çalışmalarını, temaları test edecek gruplara sahip olacak biçimde çoklu odak gruplarıyla tasarlamaları önem arz etmektedir.

Klasik içerik analizi: Sürekli karşılaştırma analizine benzeyen, klasik içerik analizi, verilerin daha küçük parçalarının oluşturulmasını ve ardından her grup için bir kod yerleştirilmesini içerir. Ancak, sürekli karşılaştırma analizinde olduğu gibi kodlardan bir tema oluşturmak yerine klasik içerik analizinde kodlar daha sonra benzer gruplara yerleştirilir ve sayılır. Morgan'ın (1997) üç maddeli kodlama çerçevesi içerisinde, klasik analizin üç yöntemi bulunmaktadır.

(a) Araştırmacı, her katılımcının belirli bir kodu kullanıp kullanmadığını belirleyebilir.

(b) Araştırmacı, her grubun belirli bir kodu kullanıp kullanmadığını belirleyebilir.

(c) Araştırmacı belirli bir kodun tüm örneklerini tanımlayabilir.

Araştırmacılar, bu yolların hepsinden yararlanarak her bir kodun sıklığı ile ilgili bilgiye ve her kodun derinlemesine açıklamalarına ulaşabilirler.

Bağlam içinde anahtar kelimeler: Bağlam içinde anahtar kelimelerin amacı, sözcüklerin diğer sözcüklerle bağlam içerisinde nasıl kullanıldığını ortaya çıkarmaktır. Yani, bağlam içinde anahtar kelimeler, kelimenin kullanım kültürünün bir analizini temsil etmektedir (Fielding & Lee, 1998). Bağlam içinde anahtar kelimelerin altında yatan temel varsayım, insanların aynı kelimeleri farklı şekilde kullanmasıdır ve bu, kelimelerin bağlam içinde nasıl kullanıldığının incelenmesini gerektirir. Ayrıca, kelimeler içindeki bağlamlar, odak gruplarının etkileşimli yapısı sebebiyle odak gruplarında ayrıca önemlidir. Bu nedenle, bir odak grubu üyesi tarafından söylenen her kelime, bir fonksiyon olarak yorumlanmamalıdır ve odak grubu sırasında söylenen diğer tüm kelimeleri hesaba katarak yorumlanmalıdır. Klasik içerik analizindeki gibi, bağlam içinde anahtar kelimeler odak gruplarında (yani grup arası analiz), bir odak grup içerisinde (yani grup içi analiz) ya da bir odak grubundaki bir birey için uygulanabilir. Bağlam içinde anahtar kelimeler, her bir anahtar sözcükten önce ve sonra görünen sözcükleri analiz ederek temaların ve teorinin geliştirilmesinde merkezi olarak kabul edilen kelimelerin bağlamsallaştırılmasını içerir ve bu da kelime kullanım kültürünün bir analizine yol açar (Fielding & Lee, 1998).

Söylem analizi: Söylemsel psikoloji olarak da bilinen bir tür söylem analizi Britanya'da, sosyal etkileşimi ve biliş anlamak için insanların günlük olarak nasıl iletişim kurduklarını incelemenin önemini altını çizen Potter ve Wetherell önderliğindeki bir grup sosyal psikolog tarafından geliştirilmiştir (Potter & Wetherell, 1987). Genel olarak, bu tür bir söylem analizi, temsili veya benzersiz dil kullanım bölümlerini veya bileşenlerini (örneğin, bir odak grup transkriptinin birkaç satırı) seçmeyi ve ardından bunları, toplum, topluluk, kurumlar gibi öğelerin sürümlerinin nasıl olduğunu incelemek için ayrıntılı olarak analiz etmeyi içerir. Daha spesifik olarak, Cowan ve McLeod (2004), söylem analizinin üç temel varsayım üzerinde çalıştığını kavramsallaştırmıştır:

(a) Antirealizm: İnsanların tanımları gerçekliğin doğru veya yanlış tasvirleri olarak kabul edilemeyeceği ile ilgilidir.

(b) İnşacılık: İnsanların yapılarının nasıl oluşturulduğu ile ilgilidir.

(c) Yansıtma: İnsanların söylemlerinde yansıtmaya başvurabileceği ile ilgilidir.

Söylem analizi, araştırmacının, retorik organizasyon, değişkenlik, hesap verebilirlik, konumlandırma gibi yönleri içeren bir analitik araç setinin geliştirildiği dil kullanımına duyarlılığına bağlıdır (Cowan & McLeod, 2004). Potter'a (2004) göre, söylem analistleri "eylemleri gerçekleştirmek amacıyla versiyonların ve ifadelerin toplanmasına özel bir odaklanma" oluştururlar.

Dili kullanırken bireyler eleştirme, destekleme ya da sorgulama gibi farklı eylemlerde bulunurlar. Dil, daha sonra gerçekleştirilen işleme göre değişir. Bu sebeple değişkenlik, kişilerin farklı sosyal eylemleri ve söylemsel yapıları gerçekleştirmeleri amacıyla kullanılabilir. Söylem analisti, bireylerin kendi tecrübe, olay, konum ve benzeri versiyonları için hesap verebilirliği nasıl kullandıklarını belirlemek amacıyla kelime ve cümleleri inceler.

Konumlandırma, konuşmacıların birbirlerini konumlandırma eğilimini belirtmektedir. Bu eğilim sosyal anlatı ve rollere göre belirlenebilir. Örneğin, bir öğrencinin konuşma tarzı onu acemi olarak konumlandırabilirken, öğretmenin konuşma şekli ise onun bir uzman olduğunu gösterebilir.

Söylem kavramı, varlıkları ilişkilendirmenin ve tanımlamanın sağlam temellere dayanan yollarını belirtmektedir. Cowan ve McLeod (2004) söylem analizi yöntemlerinin uygulanmasının, gözden kaçan sosyal etkileşimlerde ortaya çıkan süreçlerin eleştirel bir biçimde tekrar okunmasını gerektirebileceğini belirtmişlerdir. Söylem analizi, odak grup verilerinin analizine uygundur çünkü bu datalar, odak grup iştirakçileri arasında oluşan söylemsel etkileşimlerden kaynaklanır.

Odak Grup Görüşmeleri Tekniğinin Avantaj ve Dezavantajları

Sosyal bilimciler, odak gruplarını kullanarak birçok fayda elde edebilir. Öncelikle bu teknik birden çok katılımcıdan veri almak amacıyla ekonomik, hızlı ve verimli bir uygulamadır (Krueger & Casey, 2000). Bu sebeple nitel bir araştırmadaki katılımcı sayısını potansiyel şekilde artırmaktadır. Bu tekniğin bir diğer olumlu yönü de sosyal yönelimli ortamdır (Krueger & Casey, 2000). Ayrıca, aidiyet duygusu, katılımcıların gruba bağlılık hissini artırabilir (Peters, 1993) ve bilgi paylaşmak amacıyla kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olabilir. Katılanlar arasında oluşan etkileşimler, önemli verilerin ortaya çıkmasını sağlayabilir (Morgan, 1988). Bu durum doğal paylaşımlara yön vererek katılımcıların şahsi problemlerini konuşabileceği ve olası çözümler sunabileceği bir alan sağlayabilir (Duggleby, 2005).

Odak gruplarının önemli bir gücü, farklı görüşlerin paylaşılmasına ve tartışılmasına izin verebilmeleridir, böylece yeni anlayışlar ve görüşler ortaya çıkabilir ve şekillenebilir. Bu bilgiler, daha az etkileşimli olan diğer veri toplama yöntemlerine nazaran elde edilmesi zor içgörü ve bulgular üretebilmektedir. Dolayısıyla odak grupları, işbirlikçi değerlendirme yaklaşımlarına da katkı sağlamaktadır. Bunun yanında, kimi hassas grupların üyeleri, görüşlerini dışarıdan bir moderatör ile bire bir görüşmekten ziyade akranlarının yanında konuşma konusunda daha rahat hissedebilirler.

Odak grup esnasında iştirakçilerin iletişimi, kişisel görüşmeler ya da anket araştırması kullanılarak elde edilemeyen bilgiler sağlamak için Genellikle odak grupları, araştırma soruları üzerine kapsanan, beklenmeyen veya yeni bilgileri ortaya çıkarmada etkilidir (Ansay ve ark., 2004). Odak grup görüşmelerini birbirinden farklı gruplarla yinelenmek, cevaplardaki eğilimleri ve kalıpları belirlemeyi mümkün kılmaktadır (Krysik & Finn, 2010). Odak grubu, sınırlı bir süre içinde zengin bilgilerin toplanmasına olanak tanır. Bir odak grubu beş veya daha fazla katılımcıyı içerir, bu nedenle diğer nitel yöntemlere kıyasla daha büyük örnekleme ulaşmayı kolaylaştırır.

Odak grubu, sözlü ve sözlü olmayan bilgiler sağlayarak toplanan dataların çoğulluğunu artırmaktadır. Odak grupları temel veri kaynağı ve diğer araştırma yöntemleriyle birleştirilerek kullanılabilir (Morgan, 1997). Örneğin, anket araştırmasından önce soru formunun verimli bir şekilde oluşturulması için gereken bilgileri toplamak için odak grupları kullanılır.

Odak gruplarının çeşitli dezavantajları da bulunmaktadır. Odak grup etkinliğini pratik olarak düzenlemek kolay olmayabilmektedir. Araştırmacının belirlenmiş bir zamanda tartışmaya iştirak etmesi için bir grup bireyi yönetmesi gerekir. Bir grup insanla görüşmek amacıyla özel bir oda ve ortama ihtiyaç duyulmaktadır. Toplanan verilerin eksiksizliğini sağlamak amacıyla veri kayıt donanımı gereklidir. Bunun yanında, odak grubunu denetlemek beceri ve tecrübe gerektirmektedir. Moderatör, katılımcıların tepkileri, baskınlığı veya pasifliği, potansiyel çatışmalar veya diğer beklenmedik sonuçlarla etkili bir şekilde başa çıkmaya hazırlanmalıdır. Ayrıca grup dinamikleri, katılımcıların duygularını ya da ihtiyaçlarını tam olarak yansıtmayabilecek şeyleri söylemelerine yönelik baskılara yol açabilir (Rubin & Babbie, 2010).

Odak grup yönteminin bir başka zorluğu, veri analizi bölümüyle alakalıdır. Odak grup çalışması, ilerlemesi zaman alan ve öznel bakımdan hassas olan kapsamlı nitel bir veri üretmektedir. Odak grupları, özellikle birkaç odak grubu yürütüldüğünde tutarsız ya da çelişkili bilgiler sağlayabilir.

Odak gruplarında değerlendirilecek soru sayısı, grup tartışmasının zaman alıcı yapısı ve kaçınılmaz olarak meydana gelen yeni veya ilgili alanların araştırılması nedeniyle az olma yönelimindedir. Bunun yanında odak gruplarında, grubun konu üzerinde kalmasını sağlamak, zamanlama, araştırma ve duraklamaları uygun şekilde kullanmak ve birkaç grup üyesinin üstünlüğünü önlemek için eğitilmiş bir moderatör gerektirir. Ayrıca, odak grubu verilerinin analizi karmaşık ve zaman alıcıdır. Odak gruplarından alınan ses kayıtlarını, yazılı transkriptleri veya yazılı notları incelemek önemli bir zaman alır ve ardından araştırmacı tartışmayı grup etkileşimi bağlamında yorumlamalıdır. Odak grupları aynı zamanda birçok etik zorluğu da beraberinde getirir. Bunların en önemlisi, bir grup ortamında önemli ölçüde daha zor olan gizliliği korumaktır. Kitzinger ve Barbour (1999), odak gruplarının kötüye kullanım potansiyeli konusunda uyarıda bulunmaktadır. "Herhangi bir araştırma yönteminde olduğu gibi dikkatsiz veya uygunsuz kullanıma açıktır, sonuçlar manipüle edilebilir ve araştırmacının özneleri istismar edilebilir".

Katılımcılar arasında anlaşmaya varmak amacıyla odak grupları yapılmamaktadır. Aksine, çeşitli bakış açıları oluşturulması konusunda uygundur. Odak grup faaliyetleri bir araştırma yöntemidir. İştirakçilerin hal ve hareket tarzlarını ya da bilgilerini dizayn etmek, onları bilgilendirmek veya etkilemek amacıyla değil, araştırma maksadıyla kullanılmalıdır. Ayrıca, grup karması bir tür güç ilişkisi içinde olduğu zaman veya katılımcıların bir tartışmanın sorularını ele almak için yeterli bilgi veya deneyime sahip olmadığı durumlarda odak grupları kullanılmamalıdır (Linhorst, 2002). Ayrıca hassas konular bağlamında gizlilik garanti edilemediğinde de odak grup görüşmeleri tercih edilmemelidir. Diğer bir dezavantaj ise planlama aşaması veya mesafe engelleri gibi lojistik zorluklar nedeniyle istenen katılımcıları bir araya getirememeye olabilir. İstatistiksel veriler gerektiğinde odak grupları uygun olmamaktadır. Odak grup katılımcılarının sayısı evreni temsil edebilecek bir örneklem oluşturmak için çok küçüktür. Ayrıca, odak grupları çalışmalarını istatistiksel verilere kolayca yansıtılamayan katılımcıların inançları, tutumları ve motivasyonları hakkında derinlemesine bilgi elde etmek için kullanılır. Bu kısıtlama ve dezavantajlar düşünüldüğünde, sosyal hizmet araştırmacıları, odak grupları çalışmalarının faydalı bir şekilde bilgi sağlayıp sağlamayacağını ve mesleğin hizmet ettiği savunmasız nüfusu koruyup korumayacağını dikkatlice değerlendirmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Sosyal hizmet, içerdiği hizmet ve uygulamalar açısından çok geniş bir disiplin ve meslektir. Sosyal hizmet uzmanları ve araştırmacıları için, odak grup görüşmeleri yöntemi sosyal hizmetin çeşitli alanlarında yaygın olarak uygulanabilir. Ayrıca odak grupları, yalnızca bir yöntemden daha güçlü olan çok yöntemli yaklaşımlar içerisinde nitel ve nicel yöntemlerle birleştirilebilir. Bunların yanı sıra odak gruplar, müracaatçıları güçlendirmek ve eğitmek amacını gütmese de odak grup görüşmelerinin bu yönde ek faydaları olabilir. Öncelikli hedef, konu hakkında araştırma yapmak değilse odak grup tekniği kullanılmamalıdır. Odak grup çalışmaları, tutumları değiştirmek, çatışmayı çözmek veya iletişimi geliştirmek gibi neticelere yol açsa da, önceliği nitel veri toplamaktır.

Sosyal hizmet araştırmacıları, odak gruplarının daha da geliştirilmesini teşvik etme kapasitesine sahiptir. Bu, kısmen mesleğin ele aldığı çok çeşitli konulara, mesleğin hizmet verdiği çeşitli gruplara, mesleğin güçlendirme vurgusuna ve çevre-içinde-insan bakış açısına dayanmaktadır. Sosyal hizmet araştırmacısının odak gruplarına katkı yapması için, sosyal hizmet uzmanları ve araştırmacıları, odak gruplarını yürütme sürecini bilinçli olarak değerlendirmeli ve hem olumlu hem de olumsuz deneyimlerini akademik ve mesleki platformlarda rapor etmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Ansary, S., Perkins D., & Nelson, C. J. (2004). Interpreting outcomes: Using focus groups for evaluation research. *Family Relations*, 53(3): 310-316. Erişim <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/fare.2004.53.issue-3/issu-etoc> 28.12.2020 [Crossref]
- Charmaz, K. (2000). *Grounded theory: Objectivist and constructivist methods*. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2nd ed., pp. 509-535). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cowan, S., & McLeod, J. (2004). Research methods: Discourse analysis. *Counselling & Psychotherapy Research*, 4, 102. [Crossref]
- Duggleby, W. (2005). What about focus group interaction data? *Qualitative Health Research*, 15, 832-840. [Crossref]
- Fielding, N. G., & Lee, R. M. (1998). *Computer analysis and qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine. [Crossref]
- Kitzinger, J., & Barbour, R. S. (1999) *Introduction: The challenge and promise of focus group*. içinde Rosaline S. Barbour and Jenny Kitzinger (eds) *Developing Focus Group Research: Politics, Theory, and Practice*, pp. 1-20. Thousand Oaks, CA: Sage. [Crossref]
- Krysiak, J. L., & Finn, J. (2010). *Research for effective social work practice*. 2nd ed. New York, London: Routledge. [Crossref]
- Krueger, R. A. (1988). *Focus groups: A practical guide for applied research*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Krueger, R. A. (1994). *Focus groups: A practical guide for applied research (2nd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2000). *Focus groups: A practical guide for applied research*. Thousand Oaks (Calif.): Sage Publications.
- Leech, N. L., & Onwuegbuzie, A. J. (2007). An array of qualitative data analysis tools: A call for qualitative data analysis triangulation. *School Psychology Quarterly*, 22, 557-584. [Crossref]
- Leech, N. L., & Onwuegbuzie, A. J. (2008). Qualitative data analysis: A compendium of techniques for school psychology research and beyond. *School Psychology Quarterly*, 23, 587-604. [Crossref]
- Linhorst, D. M. (2002). A review of the use and potential of focus groups in social work research. *Qualitative Social Work*, 1: 208-227. Erişim: <http://qsw.sagepub.com/con-tent/1/2/208> 23.12.2020 [Crossref]
- Morgan, D. L. (1988). *Focus groups as qualitative research*. Newbury Park, CA: Sage.
- Morgan, D. L. (1997). *Focus groups as qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage. [Crossref]
- Morgan, D. L. (1998). *The focus group guidebook*. Thousand Oaks, CA: Sage. [Crossref]
- Peters, D. A. (1993). Improving quality requires consumer input: Using focus groups. *Journal of Nursing Care Quality*, 7, 34-41.
- Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology: beyond attitudes and behaviour*. London: Sage.

- Potter, J. (2004). *Discourse analysis as a way of analyzing naturally occurring talk*. In D. Silverman (Ed.), *Qualitative research: Theory, method, and practice* (pp. 200–221). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Rubin A., & Babbie, E. (2010). *Essential research methods for social work*. 2nd ed. Belmont (Calif.): Brooks/Cole: Cengage Learning.
- Stewart, D. W., & Shamdasani, P. N. (1990). *Focus groups: Theory and practice*. Applied Social Research Methods Series, Vol. 20. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Vaessen J., Lemine S., & Befani B. (2020). *Evaluation of international development interventions: An overview of approaches and methods*. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank Washington, 20433. [\[Crossref\]](#)